

The Holy See

POSJET SVETOG OCA FRANJE NAPULJU
POVODOM KONFERENCIJE „TEOLOGIJA NAKON *VERITATIS GAUDIUM* U KONTEKSTU
MEDITERANA“
NA PAPINSKOM TEOLOŠKOM FAKULTETU JUŽNE ITALIJE – ODJEL SAN LUIGI – U
NAPULJU

GOVOR SVETOGA OCA

Trg ispred Papinskog teološkog fakulteta Južne Italije (Napulj)
Petak, 21. lipnja 2019.

[Multimedia]

*Dragi studenti i profesori,
draga braćo biskupi i svećenici,
gospodo kardinali!*

Zadovoljstvo mi je susresti vas danas i sudjelovati na ovoj konferenciji. Uzvrćam pozdrav od srca dragom bratu patrijarhu Bartolomeju, velikom predšasniku enciklike *Laudato si'* – preteći godinama – koji je svojom osobnom porukom htio pridonijeti ovom promišljanju. Hvala Bartolomeju, voljenom bratu.

Mediterran je oduvijek bio mjesto tranzita, razmjena, a katkad i sukoba. Poznamo ih mnogo. Ovo mjesto danas nam postavlja mnoga pitanja, često dramatična. Ta pitanja mogu se prevesti u neka od onih koja smo sebi postavili na međureligijskom susretu u Abu Dhabiju: kako se možemo održati skupa u jednoj ljudskoj obitelji? Kako hraniti tolerantan i miran suživot koji se prevodi u autentično bratstvo? Kako da u našim zajednicama prevlada prihvaćanje drugoga i onoga koji je različit od nas jer pripada religijskoj i kulturnoj tradiciji koja se razlikuje od naše? Kako religije mogu biti načini bratstva, a ne zidovi odvajanja? Ova i druga pitanja traže da ih interpretiramo na

nekoliko razina, i iziskuju velikodušnu predanost slušanju, proučavanju i razmjeni ideja za promicanje oslobođenja, mira, bratstva i pravde. Trebamo se uvjeriti: radi se o pokretanju procesa, a ne o definiranju prostora, zauzimanju prostora... Pokretanje procesa.

Teologija prihvaćanja i dijaloga

Tijekom ove konferencije analizirali ste najprije kontradikcije i poteškoće na području Mediterana, a zatim ste se zapitali o najboljim rješenjima. U tom smislu, pitate se koja je teologija prikladna kontekstu u kojem živite i radite. Rekao bih da je teologija, posebno u ovom kontekstu, pozvana biti teologija prihvaćanja i razvijanja iskrenog dijaloga s društvenim i građanskim institucijama, sa sveučilištima i istraživačkim centrima, s vjerskim vođama i sa svim ženama i muškarcima dobre volje, kako bi se izgradio mir inkluzivnog i bratskog društva, kao i briga za okoliš.

Kad u uvodu u *Veritatis gaudium* spominjem produbljivanje *kerygme* i *dijaloga* kao kriterij za obnovu studija kanim reći da su to dvoje u službi hoda Crkve koja u središte sve više stavlja evangelizaciju. Ne apologetiku, ne priručnike (manuale) – nego kao što smo čuli – evangelizirati. U središtu je evangelizacija, što ne znači prozelitizam. U dijalogu s kulturama i religijama, Crkva objavljuje Isusovu Radosnu vijest i prakticiranje evanđeoske ljubavi koju je On propovijedao kao sintezu cjelokupnog učenja Zakona, vizija proroka i Očeve volje. Dijalog je prije svega metoda razlučivanja i naviještanja Riječi ljubavi koja je upućena svakoj osobi i koja želi nastaniti srce svake osobe. Samo u slušanju ove Riječi i u iskustvu ljubavi koju ona komunicira može se prepoznati stvarnost *kerygme*. Dijalog, ovako shvaćen, oblik je prihvaćanja.

Želio bih ponoviti da „duhovno razlučivanje ne isključuje doprinose ljudske, egzistencijalne, psihološke, sociološke i moralne mudrosti. Ali ih nadilazi. A ni mudre norme Crkve nisu dovoljne. Zapamtimo uvijek da je razlučivanje milost, dar. Ukratko, razlučivanje vodi do samog izvora života koji ne umire, odnosno, „da upoznaju tebe, jedinoga istinskog Boga, i koga si poslao – Isusa Krista“ (Iv 17, 3). (Ap. pobudnica *Gaudete et exsultate*, 170).

Teološke škole obnavljaju se praksom razlučivanja i dijaloškim načinom postupanja sposobnim za stvaranje odgovarajuće duhovne i intelektualne prakse. Radi se o dijalogu kako u izlaganju problema tako i u zajedničkom traženju puteva rješenja. Dijalog sposoban integrirati živi kriterij Isusova Uskrsa s pokretom analogije koji u stvarnosti, u stvorenom i u povijesti čita poveznice, znakove i teološke reference. To uključuje hermeneutičku pretpostavku otajstva Isusova puta koji ga vodi do križa i uskrsnuća i daru Duha. Neophodno je prihvatiti ovu isusovačku i uskrsnu logiku kako bi se razumjelo kako su povijesna i stvorena stvarnost dovedene u pitanje otkrićem otajstva Božje ljubavi, ljubavi Boga koji se – svaki put i u svoj kontradikciji – očituje u Isusovoj povijesti u većoj ljubavi i sposobnosti da ispravi zlo.

Oba pokreta su neophodna, komplementarna: pokret odozdo prema gore koji može dijalogizirati, s osjećajem slušanja i razlučivanja, sa svakom ljudskom i povijesnom instancom, uzimajući u obzir

cijelu složenost čovjeka; i pokret odozgo prema dolje – gdje je „vrhunac“ onaj Isus uzdignut na križu – koji omogućuje, u isto vrijeme, razlučiti znakove Kraljevstva Božjega u povijesti i proročki razumjeti znakove anti-Kraljevstva koji unakazuju dušu i ljudsku povijest. To je metoda koja – u stalnoj dinamici – dopušta suočiti se sa svakom ljudskom instancom i razumjeti koje kršćansko svjetlo osvjetljava rane stvarnosti i koje energije s vremena na vrijeme, ovdje i sada, uskrisava Duh Raspetog i Uskrslog.

Dijaloški način postupanja je način da se dođe do mjesta gdje se formiraju paradigme, načini osjećanja, simboli, predstavljanje osobâ i narodâ. Dospjeti do toga da – kao „duhovni etnografi“ duše narodâ, recimo to tako – možemo dublje dijalogizirati i, ako je moguće, doprinijeti njihovom razvoju naviještajući Evanđelje Božjega Kraljevstva, čiji plod je sazrijevanje sve šireg i inkluzivnijeg bratstva. Dijalog i naviještanje evanđelja koji se mogu odvijati na način koji je Franjo Asiški opisao u *Nepotvrđenom Pravilu* samo dan nakon njegovog putovanja po istočnom Mediteranu. Za Franju postoji prvi način na koji ljudi jednostavno žive kao kršćani: „Jedan je način da se ne svađaju ili prepiru, nego su podložni svakom ljudskom stvorenju radi Božje ljubavi i da se priznaju kršćanima“ (XVI: FF 43). Zatim, postoji drugi način na koji se kršćanska vjera, uvijek poslušna znakovima i djelovanju Uskrsloga i njegovom Duhu mira, objavljuje u Isusu kao očitovanje Božje ljubavi prema svim ljudima. Dirnuo me Franjin savjet svojoj braći: „Propovijedajte evanđelje, ako je potrebno i riječima“. To je svjedočanstvo!

Ta poslušnost Duhu podrazumijeva stil života i naviještanje bez osvajačkog duha, bez želje za prozelitizmom – to je kuga! – i bez agresivnog pobijanja. Modalitet je to koji ulazi u „unutarnji“ dijalog s ljudima i njihovim kulturama, njihovim pričama, njihovim različitim vjerskim tradicijama; modalitet koji, u skladu s Evanđeljem, uključuje i svjedočanstvo do žrtvovanja života, kao što su pokazali blistavi primjeri Charlesa de Foucaulda, monahâ iz Tibhirine, biskupa Orana Pierrea Claveriea i tolikih braće i sestara koji su, Kristovom milošću, bili vjerni krotkosti i poniznosti te su umrli s imenom Isusovim na usnama i milosrđem u srcu. A ovdje mislim na *nenasilje* kao horizont i znanje o svijetu, u koji teologija mora biti usmjerena kao u svoj konstitutivni element. U ovom će nam pomoći spisi i prakse Martina Luthera Kinga i Lanze del Vastoa i drugih „obrtnika“ mira. Pomaže nam i ohrabruje nas sjećanje na blaženog Giustina Russolilla, koji je bio student ovog fakulteta, i don Peppina Diane, mladog župnika kojeg je ubila Camorra i koji je također studirao ovdje. A ovdje bih želio spomenuti jedan opasan sindrom, a to je „babilonski sindrom“. Mi mislimo da je „babilonski sindrom“ zbrka i nerazumijevanje onoga što drugi govori. To je prvi korak. No, pravi „babilonski sindrom“ je ne slušati ono što drugi kaže i vjerovati da ja znam što druga osoba misli i što će druga osoba reći. To je kuga!

Primjeri dijaloga za teologiju prihvaćanja

„Dijalog“ nije čarobna formula, ali svakako pomaže teologiji u njenoj obnovi kad ga se shvaća ozbiljno, kad se potiče i promiče među profesorima i studentima, kao i s drugim oblicima znanja i drugim religijama, posebno židovstvom i islamom. Studenti teologije trebaju biti odgojeni i

obrazovani u dijalogu sa židovstvom i islamom kako bi razumjeli zajedničke korijene i razlike naših vjerskih identiteta te tako učinkovitije doprinijeli izgradnji društva koje cijeni raznolikost i potiče poštovanje, bratstvo i mirni suživot.

Odgajajte studente u ovome. Studirao sam u vrijeme dekadentne teologije, dekadentne skolastike, u vrijeme priručnika. Između nas bila je šala kako su sve teološke teze pokušavane biti izložene s ovom shemom, silogizmom: 1. Stvari izgledaju ovako. 2. Katolicizam je uvijek u pravu. 3. Ergo... To je obrambena teologija, apologetska, zatvorena u priručniku. Tako smo se šalili, ali to su bile stvari koje su nam predstavljali u to vrijeme dekadentne skolastike.

Traženje dijaloške mirne koegzistencije. S muslimanima smo pozvani na dijalog kako bismo izgradili budućnost naših društava i naših gradova. Pozvani smo smatrati ih partnerima za izgradnju miroljubivog suživota, čak i kada postoje šokantne epizode fanatičnih skupina neprijatelja dijaloga, kao što je tragedija prošlog Uskrsa u Šri Lanki. Jučer mi je kardinal iz Colomba rekao ovo: „Nakon što sam učinio ono što sam morao učiniti, shvatio sam da skupina ljudi, kršćana, želi ići u muslimansko susjedstvo da ih ubije. Pozvao sam imama sa sobom i zajedno smo automobilom otišli tamo uvjeriti kršćane da smo prijatelji, da su to ekstremisti, da nisu naši“. To je stav bliskosti i dijaloga. Formirati studente u dijalogu sa Židovima podrazumijeva odgajati ih u poznavanju njihove kulture, načina razmišljanja, jezika, kako bi se bolje razumjeli i živjeli naši odnosi na vjerskoj razini. Na teološkim fakultetima i crkvenim sveučilištima treba poticati tečajeve arapskog i hebrejskog jezika i kulture, kao i međusobno razumijevanje između kršćanskih, židovskih i muslimanskih studenata.

Želio bih navesti dva konkretna primjera kako se dijalog koji karakterizira teologiju prihvaćanja može primijeniti na crkvene studije. Prije svega, dijalog može biti metoda studiranja, kao i poučavanja. Kada čitamo tekst, razgovarajmo s njim i sa „svijetom“ čiji je to izraz, a to vrijedi i za svete tekstove kao što su Biblija, Talmud i Kur'an. Često, dakle, tumačimo određeni tekst u dijalogu s drugima iz iste epohe ili različitih epoha. Tekstovi velikih monoteističkih tradicija u nekim su slučajevima rezultat dijaloga. Mogu se dati primjeri tekstova koji su napisani kako bi odgovorili na pitanja o važnim životnim pitanjima koja su postavljena u tekstovima koji su im prethodili. To je također oblik dijaloga.

Drugi primjer je da se dijalog može postići kao teološka hermeneutika u određenom vremenu i mjestu. U našem slučaju: Mediterana na početku trećeg tisućljeća. Nije moguće realno proučavati ovaj prostor ako ne u dijalogu i kroz sliku mosta – povijesnog, geografskog, ljudskog – između Europe, Afrike i Azije. To je prostor u kojem je odsutnost mira proizvela višestruke regionalne i globalne neravnoteže, i čije bi smirivanje, kroz praksu dijaloga, moglo uvelike pridonijeti pokretanju procesa pomirenja i mira. Giorgio La Pira bi nam rekao da je, za teologiju, riječ o pomoći u izgradnji „velikog šatora mira“ na cijelom Mediteranskom bazenu, gdje različita djeca zajedničkog oca Abrahama mogu živjeti zajedno u međusobnom poštovanju. Ne zaboravite na zajedničkog oca.

Teologija prihvaćanja je teologija slušanja

Dijalog kao teološka hermeneutika pretpostavlja i uključuje svjesno slušanje. To također znači slušati povijest i iskustva naroda koji okružuju mediteranski prostor kako bismo mogli dešifrirati događaje koji povezuju prošlost i sadašnjost, te kako bismo mogli objediniti rane s njegovim potencijalom. Osobito je riječ o shvaćanju načina na koji su kršćanske zajednice i pojedinačna proročka egzistencija – pa i ne tako davno – znale utjeloviti kršćansku vjeru u kontekstima povremenih sukoba, u kontekstima manjine i pluralnog suživota s drugim religijskim tradicijama.

To slušanje mora biti duboko utisnuto u kulture i narode iz još jednog razloga. Mediteran je upravo more miješanja i susreta kultura – ako ne razumijemo miješanje, nikada nećemo razumjeti Mediteran – koji je, s obzirom na oceane, geografski zatvoreno more, ali kulturno uvijek otvoreno za susret, dijalog i uzajamnu inkulturaciju. Ipak, postoji potreba za obnovljenim i zajedničkim međusobnim pripovijestima koje, počevši od slušanja korijena i sadašnjosti, ljudskim srcima govore naracije u kojima je moguće prepoznati jedni druge na konstruktivan i miran način pun nade.

Multikulturna i multireligijska stvarnost novog Mediterana oblikovana je s tim narativima, u dijalogu koji dolazi slušanjem ljudi i tekstova velikih monoteističkih religija, a posebno slušanjem mladih ljudi. Mislim na studente naših teoloških fakulteta, na studente „laičkih“ ili drugih sveučilišta religijske inspiracije. „Kad Crkva – a možemo dodati i teologija – napusti krute sheme i otvori se pažljivom i dostupnom slušanju mladih, ta empatija ju obogaćuje, jer 'omogućuje mladima da daju svoj doprinos zajednici, pomažući joj da shvati nove senzibilitete i da si postavlja još nepostavljena pitanja'” (Apostolska posinodska pobudnica *Christus vivit*, 65). Prihvatiti nove senzibilitete: to je izazov.

Produbljivanje *kerygme* postiže se iskustvom dijaloga koje proizlazi iz slušanja i koje stvara zajedništvo. Sam Isus je najavio kraljevstvo Božje u dijalogu sa svakim tipom i kategorijom ljudi židovstva svoga vremena: s pismoznancima, farizejima, učiteljima zakona, carinicima, učenicima, jednostavnim ljudima, grešnicima. Samarijanki je, slušajući i u dijalogu, otkrio Božji dar i svoj vlastiti identitet: otvorio joj je otajstvo svog zajedništva s Ocem i preobilne punine koja proizlazi iz tog zajedništva. Njegovo božansko slušanje ljudskog srca otvara ovo srce kako bi prihvatilo puninu ljubavi i radost života. Dijalogom se ništa ne gubi. Uvijek se dobiva. U monologu svi gubimo, svi.

Interdisciplinarna teologija

Teologija prihvaćanja koja, kao interpretativna metoda stvarnosti, prihvaća razlučivanje i iskren dijalog, potrebna je teologa koji znaju raditi zajedno i u interdisciplinarnom obliku, prevladavajući individualizam u intelektualnom radu. Potrebni su nam teolozi – muškarci i žene, svećenici, laici i redovnici – koji u povijesnom i crkvenom ukorjenjivanju i istovremeno otvorenom za neiscrpive

novosti Duha, znaju kako izbjeći sebične, suparničke i, u stvari, zasljepljujuće logike koje često postoje i u našim akademskim institucijama a mnogo puta su skrivene i među teološkim školama.

U ovom neprekidnom hodu izlaska iz sebe i susreta s drugim, važno je da su teolozi muškarci i žene suosjećanja – podcrtavam ovo: da su muškarci i žene suosjećanja – dirnuti potlačenim životom mnogih, današnjim ropstvom, socijalnim ranama, nasiljem, ratovima i ogromnim nepravdama koje trpe mnogi siromašni ljudi koji žive na obalama ovog „zajedničkog mora“. Bez zajedništva i bez suosjećanja, koje se neprestano hrani molitvom – ovo je važno: teologija se može učiti samo „na koljenima“ – teologija ne samo da gubi dušu, već gubi svoju inteligenciju i sposobnost tumačenja stvarnosti na kršćanski način. Bez suosjećanja, izvučenog iz Kristovog Srca, teolozi riskiraju biti progutani u uvjetima privilegija onih koji se razborito izvuku iz svijeta i ne dijele nikakav rizik s većinom čovječanstva. Laboratorijska teologija je čista i „destilirana“ teologija, destilirana kao destilirana voda, koja ni o čemu nema pojma.

Želio bih navesti primjer kako interdisciplinarnost koja tumači povijest može biti produbljivanje *kerygme* i koja, ako je potaknuta milosrđem, može biti otvorena za transdisciplinarnost. Posebno mislim na sve agresivne i ratoborne stavove koji su obilježili mediteranski prostor i nastanili se među narodima koji su se nazivali kršćanima. U ovo se ubrajaju kako kolonijalni stavovi i prakse koji su oblikovali maštu i politike tih naroda, tako i opravdanja za sve vrste ratova i sve progone počinjene u ime religije ili navodne rasne ili doktrinarne čistoće. Ove progone smo činili i mi. Sjećam se, u Chanson de Rolandu, nakon što su pobijedili u bitci, svi muslimani su bili postrojeni ispred bazena krštenja, krstionice. Tamo je bio jedan s mačem. I natjerali su ih da izaberu: ili se krsti ili zbogom! Ideš na drugu stranu. Ili krštenje ili smrt. Mi smo to činili. Nasuprot ovoj složenoj i bolnoj povijesti, metoda dijaloga i slušanja, vođena evanđeoskim kriterijem milosrđa, može uvelike obogatiti interdisciplinarno znanje i tumačenje, omogućujući također da se pojave proročanstva mira koja Duh nikada nije propustio davati.

Interdisciplinarnost kao kriterij za obnovu teologije i crkvenih studija podrazumijeva obvezu neprestane revizije i preispitivanja tradicije. Ponovno pohoditi tradiciju! I preispitati. Zapravo, slušanje za kršćanske teologe ne počinje ni od čega, već iz teološke baštine koja – upravo u mediteranskom prostoru – ima svoje korijene u zajednicama Novog zavjeta, u bogatoj refleksiji crkvenih Otaca i u mnogim generacijama mislilaca i svjedoka. Upravo ta živa tradicija došla je sve do nas i može nam pomoći rasvijetliti i odgonetnuti mnoga suvremena pitanja. Međutim, pod uvjetom da se ponovno pročita s iskrenom željom da se pročisti sjećanje, to jest, da se zna kako razabrati ono što je nošeno Božjom izvornom nakanom otkrivenom u Duhu Isusa Krista, od onoga što je, nasuprot tome, bilo nevjerno toj milosrdnoj i spasiteljskoj nakani. Ne zaboravimo da je tradicija korijen koji nam daje život: prenosi život da možemo rasti i cvjetati, donositi plodove. O tradiciji često mislimo kao o muzeju. Ne! Prošli tjedan, ili drugi, pročitao sam citat Gustava Mahlera koji je rekao: „Tradicija je jamstvo budućnosti, a ne čuvanje pepela“. To je lijepo! Živimo tradiciju kao stablo, koje je živo i koje raste. Već u petom stoljeću Vinko Lérinski dobro je to shvatio: rast vjere, tradicije, s ova tri kriterija: *annis consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur*

aetate [„godinama se učvršćuje, s vremenom širi i rastom postaje uzvišenija“ – *prijevod iz Časoslova*]. To je tradicija! Ali bez tradicije ne možeš rasti! Tradicija je za rast, kao korijen za stablo.

Umrežena teologija

Teologija nakon Konstitucije *Veritatis gaudium* je umrežena teologija i, u kontekstu Mediterana, *solidarna sa svim „brodolomcima“ povijesti*. U teološkom zadatku koji nas čeka, sjetimo se sv. Pavla i puta izvornog kršćanstva koji povezuje Istok sa Zapadom. Ovdje, vrlo blizu mjesta gdje je uplovio Pavao, ne možemo ne spomenuti kako su Apostolova putovanja bila obilježena očitim kritičnim situacijama, kao na primjer brodolomom u središtu Mediterana (Dj 27, 9 i dalje). Brodolom je to koji podsjeća na onaj Jonin. Ali Pavao ne bježi i može čak pomisliti da je Rim njegova Niniva. Može pomisliti na ispravljanje Jonina nezadovoljnog stava iskupljujući njegov bijeg. Sada kada je zapadno kršćanstvo naučilo iz mnogih pogrešaka i kritičnih situacija iz prošlosti, ono se može vratiti svojim izvorima u nadi da će moći svjedočiti Radosnu Vijest narodima Istoka i Zapada, Sjevera i Juga. Teologija – držeći um i srce uprte u „milosrdnog i suosjećajnog Boga“ (usp. Jn 4, 2) – može pomoći Crkvi i građanskom društvu da nastavi put zajedno s mnogim brodolomcima, ohrabrujući mediteransko stanovništvo da odbije svako iskušenje ponovnog osvajanja i zatvaranja u svoj identitet. Oboje se rađa, hrani i raste iz straha. Ne može se teologizirati u okruženju straha.

Rad teoloških fakulteta i crkvenih sveučilišta pridonosi izgradnji pravednog i bratskog društva u kojem je briga o stvorenome i izgradnji mira rezultat suradnje između građanskih, crkvenih i međureligijskih institucija. Radi se prije svega o djelovanju u „evanđeoskoj mreži“, to jest u zajedništvu s Isusovim Duhom koji je Duh mira, Duh ljubavi koji djeluje u okolišu i u srcima muškaraca i žena dobre volje svake rase, kulture i religije. Poput jezika koji Isus koristi da bi govorio o Božjem Kraljevstvu, tako na sličan način, interdisciplinarnost i umrežavanje omogućavaju promišljanje prisutnosti Duha Uskrsloga u stvarnosti. Polazeći od razumijevanja Božje riječi u njezinom izvornom mediteranskom kontekstu moguće je u novim kontekstima razabirati znakove vremena.

Teologija nakon „Veritatis gaudium“ u kontekstu Mediterana

Naglasio sam posebno *Veritatis gaudium*. Želio bih ovdje javno zahvaliti, jer je prisutan, mons. Zaniyu, koji je bio jedan od autora ovog dokumenta. Hvala! Što je onda zadatak teologije nakon *Veritatis gaudium* u kontekstu Mediterana? Koji je, dakle, zadatak? Teologija mora biti u skladu s Duhom Uskrslog Isusa, s njegovom slobodom kretanja svijetom i dosezanjem periferija, čak i onih misaonih. Teologe čeka zadatak uvijek poticati susret kultura s izvorima Objave i Predaje. Drevne arhitekture misli, velike teološke sinteze prošlosti mine su teološke mudrosti i one se ne mogu mehanički primijeniti na aktualna pitanja. Radi se o tome da ih učinimo blagom za traženje novih putova. Bogu hvala, prvi izvori teologije, to jest Riječ Božja i Duh Sveti, neiscrpni su i uvijek plodni,

stoga se može i mora raditi u smjeru „teološke Pedesetnice“ koja ženama i muškarcima našeg vremena omogućuje da „na svom jeziku“ slušaju kršćansku refleksiju koja odgovara na njihovo traganje za smislom i puninom života. Da bi se to dogodilo, neophodne su neke pretpostavke.

Prije svega, moramo *krenuti od Evanđelja milosrđa*, to jest od navještaja koji je proglasio sam Isus, i od izvornog konteksta evangelizacije. Teologija se rađa usred konkretnih ljudskih bića, koji su se susreli s pogledom i srcem Boga koji ih traži milosrdnom ljubavlju. Pa i teološko djelovanje čin je milosrđa. Želio bih ovdje ponoviti, iz ovog grada u kojem ne postoje samo epizode nasilja, nego koji čuva mnoge tradicije i brojne primjere svetosti – kao i remek djelo Caravaggia o djelima milosrđa i svjedočanstvo svetog liječnika Giuseppea Moscatija – volio bih ponoviti ono što sam napisao Teološkom fakultetu Katoličkog sveučilišta u Argentini: „I dobri teolozi, poput dobrih pastira, mirišu na ljude i na ulicu i svojim refleksijom izlijevaju ulje i vino na ljudske rane. Teologija je izraz Crkve koja je „poljska bolnica“ koja živi svoje poslanje spasenja i iscjeljenja u svijetu! Milosrđe nije samo pastoralni stav, već je i sam sadržaj Isusova Evanđelja. Ohrabrujem vas da studirate kako se u različitim disciplinama – dogmatici, moralu, duhovnosti, pravu i tako dalje – može odražavati središnje mjesto milosrđa. Bez milosrđa, naša teologija, naše pravo, naš pastoral, riskiraju urušavanje u birokratsku sitničavost ili ideologiju, koja po svojoj prirodi želi ukrotiti otajstvo“[1]. Teologija se od „ukroćivanja otajstva“ brani milosrđem.

Drugo, unutar teologije potrebna je ozbiljna pretpostavka povijesti, kao otvorenog prostora za susret s Gospodinom. „Sposobnost uviđanja Kristove prisutnosti i putovanja Crkve kroz povijest čini nas poniznima i izbavlja nas iskušenja da se sklonimo u prošlost kako bismo izbjegli sadašnjost. A to je iskustvo mnogih učenjaka koji su započeli, neću reći kao ateisti već pomalo agnostici, i našli su Krista. Zato što se povijest ne može razumjeti bez te snage“[2].

Neophodna je teološka sloboda. Bez mogućnosti eksperimentiranja novih puteva ne stvara se ništa novo i nema prostora za novost Duha Uskrsloga: „Onima koji sanjaju o monolitnoj doktrini, bez prostora za nijanse, koju će svi bez iznimke braniti, to se može učiniti kao nesavršena raspršenost. No, stvarnost je da ova raznolikost pomaže očitovati i bolje razviti različite aspekte neiscrpnog bogatstva Evanđelja“. (Ap. pobudnica *Evangeliu gaudium*, 40). To, također, znači i odgovarajuću reviziju programa studija (*ratio studiorum*). O teološkoj slobodi razmišljanja napravio bih jednu razliku. Među znanstvenicima, moramo ići naprijed sa slobodom, a onda će, kao vrhovna instanca, nešto reći i naučiteljstvo, ali proučavati teologiju nemoguće je bez slobode. No u propovijedanju Božjem narodu molim vas da ne povrijedite vjeru Božjeg naroda sa spornim pitanjima! Sporna pitanja ostaju samo među teolozima. To je tvoj posao. Ali Božjem narodu neophodno je dati bît koja hrani vjeru i koja je ne relativizira.

Konačno, neophodno je imati lagane i fleksibilne strukture koje pokazuju prioritet koji se daje prihvaćanju i dijalogu, inter- i trans-disciplinarnom radu i umrežavanju. Statuti, unutarnja organizacija, metoda poučavanja i organizacija studija trebaju odražavati fizionomiju Crkve „koja izlazi“. Sve mora biti usmjereno na satnice i na način koji će u što većoj mjeri omogućiti

sudjelovanje onima koji žele studirati teologiju: osim bogoslovima i redovnicima, također i vjernicima laicima, osobito ženama, kako vjernicima laikinja tako i redovnicama. Osobito je važan doprinos koji žene daju i mogu dati teologiji, pa je stoga vrlo bitno podržati njihovo sudjelovanje, kao što to činite vi na ovom Fakultetu, gdje postoji dobra participacija ženâ kao profesoricâ i studenticâ.

Ovo prekrasno mjesto, sjedište Teološkog fakulteta San Luigi – svetog Alojzija, čiji se blagdan slavi danas, simbol je ljepote koju treba podijeliti, otvoriti svima. Sanjam Teološke fakultete na kojima živi druželjubivost razlika, gdje se prakticira teologija dijaloga i prihvaćanja, gdje se eksperimentira model poliedra teološkog znanja umjesto modela statične i bestjelesne kugle. Sanjam teološke fakultete gdje su teološka istraživanja u stanju promicati izazovan ali uvjerljiv proces inkulturacije.

Zaključak

Kriteriji uvoda Apostolske konstitucije *Veritatis gaudium* evanđeoski su kriteriji. *Kerygma, dijalog, razlučivanje, suradnja, umrežavanje* – dodao bih i *parresia* koja je spomenuta kao kriterij, a to je sposobnost biti na granici, zajedno s *hypomoné*, toleriranjem, biti u granicama kako bi se išlo naprijed – to su elementi i kriteriji koji prenose način na koji je Isus živio i naviještao Evanđelje i na koji ga i danas mogu prenositi njegovi učenici.

Teologija nakon *Veritatis gaudium* je *kerigmatska* teologija, teologija *razlučivanja, milosrđa i prihvaćanja*, koja se stavlja u *dijalog* s društvom, kulturama i religijama za izgradnju mirnog suživota ljudi i narodâ. Mediteran je povijesna, geografska i kulturna matrica *kerigmatskog* prihvaćanja prakticiranog dijalogom i milosrđem. Napulj je primjer i poseban laboratorij ovog teološkog istraživanja. Dobar posao!

[1] *Pismo velikom kancelaru Papinskog katoličkog sveučilišta u Argentini prigodom stogodišnjice teološkog fakulteta*, 3. ožujka 2015.

[2] *Govor sudionicima konferencije Udruženja profesora crkvene povijesti*, 12. siječnja 2019.